

PERSPECTIVA HISTÒRICA: LLEGAT DE LA GUERRA, MEMÒRIA COL·LECTIVA I FUTUR DE LA REGIÓ

Sud-est d'Europa: els perills del passat, l'esperança del futur

Ivan Vejvoda

A l'esquerra, diverses persones travessen un pont destruït de la ciutat de Sarajevo, l'octubre de l'any 1993, durant el setge. A la dreta, el mateix pont ja reconstruït, el juliol del 2008. Gervasio Sánchez va tornar a la ciutat quinze anys després per fotografiar els mateixos espais que havia retratat durant el setge. Un testimoni de l'evolució i la transformació de Sarajevo; un pont entre la ciutat en guerra i en pau. Fotografia: Gervasio Sánchez

*Fins i tot un infant a Europa sucumbeix al pes del passat.
Un lletrat europeu queda atrapat a la teranyina d'un in memoriam alhora lluent i asfixiant.*
George Steiner (2004)

La història mai no ha marxat i mai no marxarà —enlloc—. Hi ha moments de calma en el temps i l'espai quan sembla que s'esdevingui el contrari. Així va ser durant l'*annus mirabilis* d'Europa el 1989 i els anys posteriors, quan certament semblava que amb la caiguda del comunisme les coses s'havien calmat i hi hauria, almenys a Europa, alguna forma de convergència cap a la democràcia, l'estat de dret i una economia de mercat social —l'expectativa que el dividend de la pau donaria fruit.

El meu país, la meva antiga Iugoslàvia, va mostrar a l'inici d'aquest període, contra totes les expectatives, que les coses no es desenvoluparien de manera fluida. A principis dels anys 90, a mesura que el conflicte intraiugoslau començava a evolucionar, semblava que aquesta implosió convulsa d'un país europeu era l'excepció i no la regla. De fet, però,

transpirava que era el presagi del que hem presenciat d'una manera o altra durant els darrers quinze anys i que encara veiem avui: el creixement del nacionalisme, el populisme, les polítiques identitàries i la polarització política i social.

Aquestes guerres iugoslaves van suposar el retorn del conflicte armat al continent europeu després del 1989. La invasió russa a gran escala d'Ucraïna, un país sobirà europeu, el febrer del 2022 —precedida per la invasió i annexió de Crimea el 2014— va suposar un ressorgiment de la guerra a Europa en una escala infinitament més gran, que va derrocar tota l'arquitectura de seguretat del continent definida pels Acords de Hèlsinki del 1975.

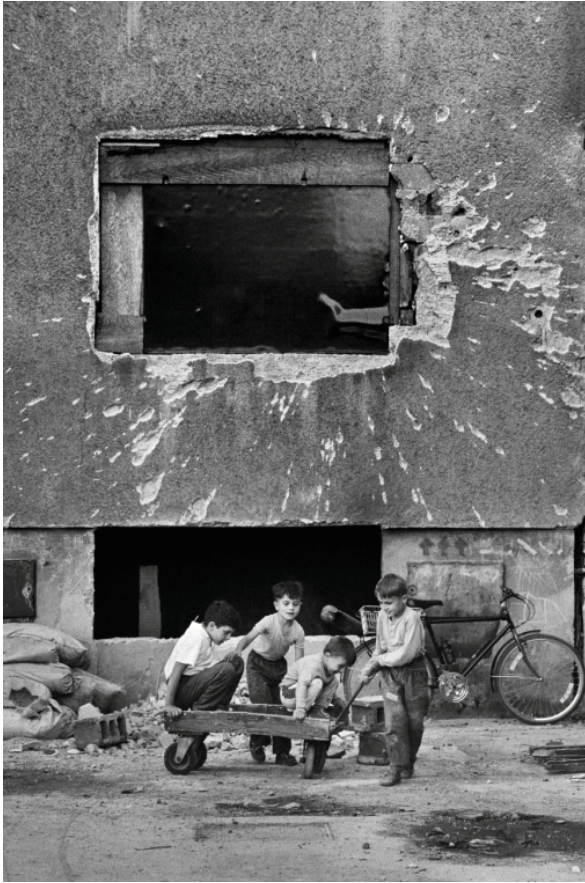
No hem d'oblidar que el llarg període de pau tan proclamat després del 1945 només feia referència a l'Europa occidental. Les invasions soviètiques d'Hongria (1956) i Txecoslovàquia (1968), i la invasió turca de Xipre (1974) formaven un arc de violència militar que bona part d'Europa no va presenciar. Per tant, aquesta part del continent té cicatrius històriques més recents. El col·lapse de l'imperi soviètic i la seva empremta amb el ressorgiment de les ambicions imperials russes marquen permanentment el nostre dilema actual. Vivim en una època geopolítica i geoestratègica, i Europa i la Unió Europea s'enfronten a decisions difícils sobre la seva posició en aquest món d'incertesa, volatilitat i complexitat.

Empremta històrica

La regió dels Balcans ha tingut una història plena d'adversitats. La història pesa en el present. Durant el període posterior al 1945, un error a l'hora de gestionar correctament el passat, especialment després de la Segona Guerra Mundial i en nom d'un futur més brillant —comunista/socialista— que estava a tocar, va deixar l'espai obert per al retorn dels mals del passat, per al retorn del conflicte.

Es creia que els horrors de la Segona Guerra Mundial no s'haurien de tornar a permetre “mai més”. L'educació a Iugoslàvia, per exemple, com en altres països, estava orientada a portar els infants als indrets de l'Holocaust, posar-los pel·lícules i fer-los llegir llibres a fi d'evitar que aquella perversitat de la història es tornés a repetir. Malgrat tot, però, va tornar amb fúria.

El llegat dels imperis i el fet que la regió fos un “camp de joc” atrapat enmig en les ambicions de diversos imperis (otomà, austrohongarès, rus i alemany), situat en les línies divisòries de la dinàmica històrica, van deixar certament una empremta, com ho van fer les guerres del segle XX i la divisió d'Europa durant la guerra freda. Precisament, l'(in)digne document de Ialta l'octubre del 1944 —en què Churchill i Stalin es van repartir les esferes d'influència del centre i el sud-est d'Europa amb uns quants traços de llapis— exemplifica com aquesta extensa renglera de països es van convertir en els peons de les grans potències.

A l'esquerra, Aljosa Basic, Amar Mistic, Damir Basic i Alen Damir juguen davant de casa seva durant el setge a la ciutat de Sarajevo, el novembre de 1993. A la dreta, els mateixos nois són fotografiats al mateix lloc, quinze anys després, el juliol de 2008. La imatge forma part del projecte de Gervasio Sánchez "Sarajevo: guerra i pau". El fotoperiodista va tornar a la ciutat per buscar i immortalitzar les mateixes persones i els mateixos llocs que havia fotografiat l'any 1993 durant el setge. Fotografia: Gervasio Sánchez

Així i tot, cal esmentar que el pes general de la història és igual d'important que l'antropologia política i social del passat de la regió. Fins al 1945, hi havia predominantment societats rurals amb nivells elevats d'analfabetisme i una fina capa de població urbana amb una elit contractada majoritàriament per l'estat. També eren societats tradicionals i patriarcals. És sobre aquest teixit social que es va estendre el comunisme, com un règim autoritari i totalitari (amb diversos graus de severitat) en què el monopoli del poder polític va mantenir una societat polvoritzada i allunyada de qualsevol possibilitat de democràcia o llibertat política. En els anys posteriors a la Segona Guerra Mundial, es va produir una modernització econòmica amb una velocitat vertiginosa i sense drets polítics ni humans. Als Balcans, Grècia va ser òbviament una excepció.

Per a aquests estats i societats, aquesta transformació va significar una absència total de cultura política democràtica, una manca d'"hàbits del cor" democràtics, segons Tocqueville. En el seu influent estudi *L'Antic Règim i la Revolució* (1856), Tocqueville estudia la persistència de "costums, convencions i formes de pensament" del passat, a mesura que les noves normes i institucions anaven prenent forma. Aquests països s'enfrontaven a una transformació a gran escala. Claus Offe ho va anomenar el repte de la simultaneïtat, el

canvi de cada aspecte de la societat: polític, econòmic, social, educatiu i cultural. Ralf Dahrendorf, a la seva obra *Reflections on the Revolution in Europe* (1990), va definir encertadament aquest fenomen de la manera següent: “Pots fer un esborrany i votar en una Constitució democràtica en uns sis mesos, pots transformar la teva economia centralitzada en una economia de mercat en uns sis anys, però per a assolir una cultura política democràtica i una societat civil dinàmica necessaries seixanta anys. Algú podria observar frívolament que ja han passat trenta-cinc anys.”

Els Balcans han tingut una història plena d'adversitats, però el pes general de la història és igual d'important que l'antropologia política i social del passat de la regió

Això no obstant, hi ha un altre problema que ha contaminat la transformació d'una “mentalitat comunista” (certament falsa) d'ocupació garantida i vida amb un mínim nivell cap a una vida d'incertesa en l'àmbit del mercat. Ja cap al final, els règims comunistes van començar a fer servir el nacionalisme i l'etnicitat com a eines de legitimació. L'etnificació de la política va continuar durant els primers anys de la transició del comunisme i, a mesura que creixien les incerteses sobre el futur —juntament amb les dificultats socials i econòmiques—, es va crear una nova incertesa de pertinença ètnica i nacionalisme. Tenint en compte el passat històric recent del segle XX, han sortit a la llum antics greuges, i han ressorgit antigues disputes i problemes històricament no resolts, sovint amb la finalitat de distreure la gent d'altres problemes socials i econòmics persistents.

Perills recents

S'ha demostrat que canviar la mentalitat de les elits i les poblacions és un procés molt més complicat del que es pensava en el moment d'eufòria de la fi del comunisme. El teixit social i polític després de quaranta-cinc anys de règim autoritari i no democràtic —amb l'absència d'una esfera pública, de llibertat d'expressió i associació— va resultar ser una tasca descomunal. El clam per al “retorn a Europa” de països que havien estat sota el jou soviètic era d'alliberament real i de desig de formar part, per decisió pròpia, d'aliances (OTAN) i unions (la UE) per primer cop en la seva història, a fi de protegir el seu futur de possibles noves ocupacions de l'Est.

Iugoslàvia, com a únic país del bloc no soviètic, i possiblement el més qualificat per ser el primer a adherir-se a la UE, es va equivocar en voler liquidar comptes pendents dins dels seus límits, de manera que va acabar desapareixent i desmembrant-se violentament. Un país europeu amb vint milions d'habitants va acabar dividit en set països —un dels quals és Kosovo, no reconegut per cinc estats membres de la UE, Sèrbia ni Bòsnia i Hercegovina—.

Sèrbia, un dels estats successors, va iniciar la seva transició tot just l'any 2000, després de la derrota electoral de Slobodan Milošević, el règim del qual va resultar catastròfic per al

país durant la dècada del 1990. Milošević va acabar a la presó condemnat pel Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia (ICTY), però el seu llegat negatiu va perdurar per a Sèrbia. Els líders posteriors van heretar un estat i una societat criminalitzats. El primer ministre Zoran Djindjić, primer de la democràcia, un veritable modernitzador europeu, estava determinat a recuperar la dècada perduda i a assolir els objectius per entrar a la UE i l'OTAN. Va insistir categòricament en la necessitat que Sèrbia complís les seves obligacions amb el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia, així com en la necessitat de resoldre el conflicte de Kosovo al més aviat possible, perquè, segons ell, una situació no resolta era un impediment per consolidar la democràcia sèrbia. El van assassinar els romanents de l'antic règim de Milošević el 12 de març de 2003. Des d'aleshores, Sèrbia ha avançat cap a la reforma i la integració a la UE, però el país s'ha vist immers en un règim híbrid amb característiques autoritàries, una manca d'independència dels mitjans i llacunes importants en l'estat de dret.

Les guerres iugoslaves, en general, van suposar una enorme càrrega per a la vida i el futur de la gent. Eslovènia i Croàcia es van poder unir a l'OTAN i a la UE: Eslovènia el 2004 i Croàcia més tard —a l'OTAN el 2009 i a la UE el 2013—. La resta de països van endarrerits i avancen a pas de tortuga, tot i que la majoria han estat països candidats molts anys: Macedònia del Nord des del 2005, Montenegro des del 2010, Sèrbia des del 2012, Albània des del 2014 i Bòsnia i Hercegovina des del 2022.

Les relacions regionals tenien i continuen tenint una importància clau. La regió dels Balcans occidentals és un sistema de vasos comunicants. Això és important perquè, independentment de les especificitats de cada país, tots tenen una influència positiva i negativa en la resta, segons les seves dinàmiques individuals de reforma i adhesió.

Les elits polítiques balcàniques, sobretot les de l'antiga Iugoslàvia, en són ben culpables, perquè, en comptes d'aprofitar l'ocasió l'any 1989, tal com van fer els països d'Europa central i oriental, van seguir una estratègia per mantenir el poder que va fer miques el país i van perdre l'oportunitat d'unir-se al "big-bang" d'ampliació de la Unió Europea el 2004. Els intents per comprometre's van ser febles. Cada república de l'antiga Iugoslàvia aspirava a objectius maximalistes que no eren favorables ni tan sols a una dissolució pacífica, com en el cas txecoslovac del "divorci de vellut". Per consegüent, a excepció d'Eslovènia i Croàcia, els altres països encara estan en procés de negociar l'adhesió. A més, encara es troben lluny d'assolir aquest objectiu, tret de Montenegro, que a hores d'ara, amb el nou govern, ha optat per una estratègia orientada a avançar ràpidament. Albània també imita aquesta estratègia en alguns aspectes. En general, tots els països de la regió han estat molt lents a l'hora d'instaurar un sistema judicial independent, el principal requisit previ per reunir les condicions de compliment de l'estat de dret per a l'adhesió a la UE.

La inactivitat de la Unió Europea a la regió ha portat a un espai obert per als anomenats tercers actors, com Rússia o la Xina, per entrar i complir els seus objectius geopolítics i geoeconòmics

Les guerres iugoslaves van agafar la UE i els Estats Units desprevinguts i, després de mirar de mantenir el país unit —amb massa pocs esforços i massa tard—, es van comprometre a gestionar la crisi. L'error fonamental en la postura de la UE després de la derrota de Milošević i dels inicis democràtics de Sèrbia amb el primer ministre Djindjić i el president Vojislav Koštunica va ser la manca de moviments proactius per integrar Sèrbia —el país més gran i l'“eix de la regió”, en llenguatge nord-americà— com més aviat millor. Recordem que la plena adhesió de Sèrbia al Consell d'Europa només es va acceptar després de l'assassinat del primer ministre Djindjić, que va ser qui va lliurar l'expresident Milošević al Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia. Per descomptat, la UE va ajudar i va mostrar la seva solidaritat de diverses maneres contribuint a la reconstrucció després de la guerra, tot i que, vist amb perspectiva, molts problemes no s'haurien produït si hi hagués hagut molta més clarividència política per entendre que el temps era vital.

Pèrdua d'oportunitats

Aquesta inactivitat ha portat a un espai obert per als anomenats tercers actors —principalment i en diferents aspectes i nivells d'activitat, Rússia, la Xina, Turquia i els Emirats Àrabs Units— on entrar i complir els seus objectius geopolítics i geoeconòmics. La UE, que ha hagut d'afrontar diversos reptes i crisis —la crisi financera (2008), la migració de refugiats (2015), les invasions russes de Geòrgia (2008) i Ucraïna (2014), una Xina cada cop més assertiva i el primer mandat de Trump a la presidència dels Estats Units (2017-2020)—, ha centrat la seva atenció en altres qüestions, amb la plena convicció que la regió dels Balcans, tot i que amb prou feines avançava o ho feia molt lentament, no provocaria cap crisi important ni portaria a una guerra —ho va fer en la dècada del 1990—, de manera que l'“estabilitat” va esdevenir el *modus operandi*. Dit d'una altra manera, era important per a la UE considerar que la regió era estable, fet que suposava ignorar les diverses tendències de retrocés i l'entrada en escena de tercers actors.

També és important tenir en compte que les intervencions de la Unió Europea, tant per finalitats polítiques internes dels estats membres o simplement per l'oposició tàcita a l'ampliació de la UE, han causat un greu perjudici a la dinàmica d'integració de la regió. Un exemple destacat d'aquesta mena d'intervencions és el bloqueig de Macedònia del Nord —i, per associació, d'Albània— per part de França en el seu camí d'adhesió a la UE l'octubre del 2019. Després del veritablement històric Acord de Prespa, en ple esperit de reconciliació europea, assolit per Grècia i Macedònia del Nord i els seus respectius primers ministres Alexis Tsipras i Zoran Zaev, en contra de la major part de l'opinió pública dels seus països, França i el president Macron, per raons que només ells coneixen, van impedir fer passos endavant. En tota la regió hi havia aleshores una clara sensació que passava alguna cosa de vital importància que portaria els Balcans a fer un pas endavant. Sèrbia sentia que s'acostava a la solució del conflicte pendent amb Kosovo. La decisió de França no sols va tallar les ales als Balcans, sinó que va obrir la porta a Bulgària, que va imposar condicions a Macedònia del Nord que no tenien res a veure amb l'acquis comunitari. Hi ha altres exemples, però aquest destaca pel perjudici que va causar a la regió.

Els Estats Units, per la seva banda, haurien d'haver treballat molt més intensament amb la

Unió Europea per assolir un plantejament proactiu. Els Estats Units, a fi de reforçar la seguretat, també haurien d'haver ajudat molt abans a integrar els països de la regió al programa Associació per a la Pau de l'OTAN. Va ser el president nord-americà George W. Bush qui, a la cimera de Riga de l'OTAN del novembre de 2006, va proposar la integració de Bòsnia i Hercegovina, Montenegro i Sèrbia. Els Balcans occidentals són el pati interior de la Unió Europea i l'OTAN, i tots els països de la regió es volen adherir a la UE i l'OTAN —tret de Sèrbia, que manté una postura de neutralitat, i de Bòsnia i Hercegovina, un país que anteriorment havia volgut unir-s'hi, però que ara està dividit internament sobre aquest afer—.

Problemes amb l'ampliació

Quant a l'ampliació de la UE, hi ha diversos factors que no han permès que la regió avancés de manera més convincent vers el compliment dels criteris d'adhesió. Abans d'enumerar aquests factors, però, és de vital importància assenyalar que tres dels països de la regió són membres de ple dret de l'OTAN (Albània, Montenegro i Macedònia del Nord). Malgrat l'oposició de Rússia i les al·legacions que assenyalen que aquests països s'han vist "forçats a l'adhesió", s'hi han unit per voluntat pròpia, a fi d'assolir un nivell de seguretat més alt com a membres de la comunitat transatlàntica.

Els factors interns són primordials per impedir una adhesió més ràpida i una reforma democràtica més profunda de la regió. Les elits polítiques s'han implicat en dinàmiques per conservar el poder per tots els mitjans, mentre que els partits de l'oposició han estat febles, i la societat civil, amb els seus esforços valents, coratjosos i destacables per demanar el retiment de comptes als governs, no ha tingut prou força per canviar el tarannà polític. La corrupció, el nepotisme i el clientelisme són la creu d'aquests sistemes. Tots varien, evidentment, i tenen dinàmiques diferents. Alguns han assolit un progrés notable, com ara Albània amb la reforma del seu sistema judicial.

Hi ha un altre repte decisiu al qual s'enfronta la regió en general, que és la demografia: una població decreixent i envellida, una reducció dels índexs de natalitat i una emigració anual considerable, especialment de gent jove. Les conseqüències són múltiples. Influeix en el comportament polític dels votants, ja que l'electorat envelleix, cosa que implica una necessitat urgent de treballadors d'altres països que condueixin autobusos o que treballin a la construcció, als serveis públics i en altres àrees.

El que està en joc és la credibilitat de tota la Unió Europea com un projecte de pau que uneix els països amb llargues històries de tumults, però també llargs períodes de pau, sovint oblidats

En general, tant per la banda de la Unió Europea com per la banda del país candidat, hi ha certa cautela en relació amb la durada del procés d'adhesió. Malgrat la visió dels agents de

la UE i del país candidat dedicats al procés, i de com ells n'entenen la importància geopolítica i geoeconòmica, hi ha una fatiga inexcusable i una disminució de la creença que el procés arribarà a bon port. La credibilitat del projecte d'ampliació de la UE s'ha perdut en molts aspectes; la gent ha perdut la fe i no creu "que la UE els vulgui". En canvi, la UE desconfia, per dir-ho de manera senzilla, d'incorporar un nou Viktor Orbán, un nou perfil com l'hongarès que retrocedeixi greument i deixi de banda les normes i els valors democràtics. Per a alguns països candidats, mentrestant, la tolerància del comportament d'Hongria dins de la UE envia el missatge que potser no cal que implementin obligatòriament totes les reformes per esdevenir membres de ple dret. Aquests són alguns dels problemes que infesten la situació actual dels països candidats dels Balcans occidentals en el seu context nacional i el seu procés d'adhesió.

La invasió russa d'Ucraïna sacseja el panorama polític

La invasió russa d'Ucraïna ho ha capgirat tot. Passem per un moment de canvi d'era semblant al de l'any 1989. Tot gira entorn d'Ucraïna i el futur d'Europa. Si hi afegim la victòria de Donald Trump i el seu segon mandat, la magnitud del repte esdevé encara més tangible. L'ampliació de la UE torna amb força. Ucraïna i Moldàvia són països candidats que han començat a negociar l'adhesió —amb la possibilitat que Geòrgia els segueixi—. Tanmateix, això vol dir que els Balcans occidentals també tornen a estar sota el focus per motius geopolítics evidents.

La UE ja s'havia adonat, fins i tot abans de la invasió russa d'Ucraïna, que havia d'intensificar els esforços a la zona dels Balcans occidentals. La UE entenia que la geoeconomia és geopolítica i que, per contrarestar la influència xinesa, havia de començar a invertir especialment en projectes d'infraestructures, transport i energia. Per contrarestar la perversa influència russa, havia d'accelerar el seu compromís per contribuir a l'adhesió d'aquests països a la UE. Arran d'això, per exemple, es va atorgar l'estat de candidat a Bòsnia i Hercegovina i, després, es va fixar una data per iniciar les negociacions. Rússia sap molt bé on pertany aquesta regió, però farà tot el possible per retardar el procés d'adhesió. Amb aquesta finalitat, intentarà demostrar la debilitat de la UE, la feblesa dels seus poders, tant del *hard power* com del *soft power*.

Calen decisions valentes i determinació amb caràcter urgent. Els "llimbs" en què els Balcans occidentals es veuen a si mateixos no són favorables per a ningú, excepte per a les Rússies i Xines d'aquest món. És interessant assenyalar que, com ha revelat recentment el *Financial Times*, Sèrbia està proporcionant suport militar massiu a Ucraïna a través de tercers països perquè es pugui defensar de l'ofensiva russa. Això contradiu bona part de les opinions expertes sobre la proximitat de Sèrbia a Rússia, tot i que Sèrbia és l'únic país europeu, a excepció de Bielorrússia, que no ha imposat sancions a Rússia. Sèrbia també ha signat, juntament amb la UE i el canceller alemany Olaf Scholz, l'equivalent a un acord pel qual Sèrbia serà un proveïdor clau de liti per a la cadena de producció de bateries per a vehicles elèctrics. Amb protestes de grups mediambientals i de l'opinió pública sèrbia, aquesta serà una prova general per a Sèrbia com a país candidat "indispensable" per adherir-se a la UE.

El camí a seguir

Els problemes actuals són problemes difícils de resoldre, però també vivim moments històrics. Quan Romania i Bulgària van ser acceptades com a membres de ple dret de la UE el 2007, molta gent va afirmar que aquests països no estaven preparats i que no eren aptes, cosa que en molts aspectes era certa. Això no obstant, es va prendre una decisió geopolítica valenta i necessària perquè s'hi adherissin. Sens dubte, va ser la decisió correcta. Imaginem, si no, aquests dos països fora de la Unió Europea i l'OTAN, fent frontera amb Ucraïna i amb les possibles intencions que Rússia hi pogués tenir.

Ara és el moment. Evidentment, caldrà pagar un preu. Molt sovint, els funcionaris i autoritats europees fan servir l'argument que els Balcans occidentals s'han de fer membres de la UE per raons de seguretat europea, un argument cert tenint en compte les activitats malintencionades i l'ofensiva imperial de Rússia, amb uns límits difícils de calcular. Tanmateix, la seguretat és forta si les societats són fortes, lliures i democràtiques. Una tasca difícil que exigeix dedicació, perseverança i compromís, malgrat les adversitats.

Així, en primer lloc, la ciutadania i els seus líders electes tenen el deure de planificar i comprometre's de manera proactiva per garantir la democràcia, l'estabilitat i el desenvolupament econòmic de la regió. Per combatre l'apatia, la desvinculació i el cinisme que creixen arreu caldrà el compromís absolut de la UE amb l'ampliació; un compromís que hem sentit reiteradament de la recentment reelegida presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen.

El que està en joc és la credibilitat de tota la Unió Europea com un projecte de pau que uneix els països amb llargues històries de tumults, però també llargs períodes de pau, sovint oblidats. Per això cal demostrar que el procés és viu i que la UE manté el seu compromís d'admetre nous països. Actualment, els que són més a prop d'assolir el compliment són Montenegro, possiblement Albània, i potser Macedònia del Nord i Moldàvia. Pot semblar ingenu, però també ho semblaven les adhesions de Romania i Bulgària. Si només un d'aquests països candidats s'hi pogués unir, evidentment sense oblidar Ucraïna i els reptes que afronta per defensar la seva llibertat, se'n restabliria la credibilitat i altres països tindrien motius per fer un pas endavant.

La regió dels Balcans és i sempre serà, històricament, culturalment i socialment, part integrant d'Europa. La seva història llarga i convulsa està lligada inexorablement al futur d'Europa

Tot plegat exigeix un esperit heroic, com diria Vico. És indispensable que cada un d'aquests països sigui defensor dels altres i que s'ajudin mútuament amb esperit de solidaritat i cooperació regional. Finalment, cal que ho repetim: la regió ha estat, és i sempre serà històricament, culturalment i socialment part integrant d'Europa. La seva història llarga i

convulsa està lligada inexorablement al futur d'Europa. Tret que es produeixin futurs esdeveniments inesperats importants —que sempre s'haurien de tenir en compte—, la regió acabarà esdevenint membre de ple dret de la UE. El procés es desenvoluparà amb empentes i dificultats, reptes titànics i només si, com deia Maquiavel, la *virtù* col·lectiva —o la nostra capacitat d'actuar amb la força de la convicció— supera la *fortuna* o destí.

Ivan Vejvoda

Ivan Vejvoda és membre permanent i responsable de la iniciativa Europe's Futures a l'Institut de Ciències Humanes (IWM) de Viena. Abans d'unir-se a l'IWM com a membre permanent el 2017, era vicepresident executiu de Programes a la fundació German Marshall Fund (GMF) dels Estats Units. Des del 2003 fins al 2010 va ser director executiu del projecte Balkan Trust for Democracy de la German Marshall Fund, un projecte dedicat a reforçar les institucions democràtiques del sud-est d'Europa. L'any 2003, va ser assessor principal en política exterior i integració europea al govern serbi, on va treballar per als primers ministres Zoran Djindjić i Zoran Živković. Abans, des del 1998 fins al 2002, havia sigut director executiu del Fund for an Open Society, amb seu a Belgrad. A mitjan dècada del 1990, va ocupar diversos càrrecs acadèmics en centres dels Estats Units i el Regne Unit, com ara l'Smith College de Massachusetts i el Macalester College de Minnesota o la Universitat de Sussex a Anglaterra. Va ser una figura clau del moviment de l'oposició democràtica a Iugoslàvia durant la dècada del 1990 i té nombroses publicacions sobre la transició democràtica, el totalitarisme i la reconstrucció després de la guerra als Balcans. Des del 2005 és membre del Consell Assessor d'ERSTE Foundation. A més, és integrant del club PEN serbi i membre de les juntes directives de les revistes nord-americanes *Constellations* i *Philosophy and Social Criticism*. És diplomàtic per l'Institut d'Estudis Polítics de París i va completar els estudis de postgrau en Filosofia a la Universitat de Belgrad.